

Уметничка вредност и лепота пиротске грнчарије може утицати на савремене ликовне ствараоце који раде на керамици, а и на занатлије - грнчаре без великог искуства. Пиротска традиционална грнчарија је најпознатија у Србији, а веома позната у Европи.

The artistic value and beauty of the Pirot pottery could influence the contemporary artists who make designs in ceramics as well as the inexperienced potters. The Pirot traditional pottery is widely recognized in Serbia as well as all over Europe.

Пљоска

Туристичка Организација Пирот

Српских владара 77,
18300 Пирот
тел. 010 320 838, тел/факс: 010 320 839
e-mail: topirot@cnps.co.yu

МУЗЕЈ ПИНИШАВЛА ПИРОТ

Николе Пашића 49
18300 Пирот
тел/факс: 010 313-851
тел.: 010 313-850
e-mail: muzejpirot@ptt.yu

Светозара Марковића 31, 19000 Зајечар
СРБИЈА И ЦРНА ГОРА
Тел. +381 (0) 19 425 189, 452 190
Факс +381 (0) 19 425 102

На насловној страни: Свadbени кондир

Издавач: Туристичка организација Пирот и Музеј Понишавља Пирот
Аутор: Милорад Поповић - Фотографије: Божидар Влатковић, Горан Спасић - Дизајн: Горан Спасић - Штампа: "НЕТ" Лесковац
Translated by: Slavica Cvetković, Engl.lang.teacher

ПИРОТСКА ГРНЧАРИЈА THE PIROT POTTERY

Програм подршке општинаа источне Србије
Пројекат финансира Европска унија,
а реализује Европска агенција за реконструкцију

На простору Пирота и Беле Паланке народно традиционално грнчарство било је под разним утицајима са стране. Пирот је био центар грнчарског заната у Србији. Средином XIX века имао је чак 40 грнчарских радионица. Већ крајем XIX века значај грнчарства опада па се број грнчарских радионица смањило на 32 радионице. Градови на Северу и Западу Србије су после ослобођења од Турака почели нагло да се развијају па је велики број мајстора-грнчара из Пирота и околине отишао у печалбу у те крајеве.

У Пироту су грнчари израђивали своје предмете на ножном колу. Занатлије-грнчари су сами израђивали алат и прибор за своје потребе. Основна сировина за производњу посуда је глина. Да би глина била погоднија за обраду мора се претходно пре-

In the area of Pirot and Bela Palanka national traditional pottery craftwork was under various spheres of foreign influence. Pirot was the centre of the pottery craftwork of Serbia. In the middle of the 19th century there were even 40 pottery workshops in Pirot. Yet at the end of the 20th century the significance of this craft was declining which led to the reduction of the number of potter's shops to only 32. Since the towns in the north and west of Serbia kept growing rapidly after the liberation from the Turks a number of potters from this area left Pirot having gone northward and westward in search of employment and better earnings.

Potters were making earthenware on a "nožno kolo" (a gadget for making objects out of clay). Craftworkers-potters were making their own tools and kit for their needs. The main raw material for producing pots is clay. To prepare clay for processing, first, it has to be dugged up with a hoe

Тестија

Тестија

Тестија

копати мотиком, уз додавање извесне количине воде. Тај поступак је примитиван и користио се у XIX веку. Почетком XX века коришћене су ручне машине за млевање земље. Данас је тај поступак осавремењен употребом електричних машина.

Предмети су обликовани на ножном колу, а затим глеђосани жуто, зелено и браон, а за енгобирање се користила бела глина. Глеђосани предмети су печени у специјалним "вурњама", а данас се посуде пеку у електричним пећима.

Грнчарство у Пироту било је веома продуктивно. Производило се преко 70 врста судова различитог облика и намене.

За израду бокастих судова користи се масна глина, а за судове за ватру посна глина отпорна на високе температуре.

Грне по коме је занат добио име коришћен је за кување јела на отвореном огњишту. Осим грнета за сервирање јела користио се ђувеч (ђувечарка), лонче за кисело млеко, грнајче (брде) за кафу, чиније (панице) за јело и тањир.

Пиротске лончаре (грнчаре) су понекад називали "тестиџама". То је зато што је најзначајнији суд за воду тестија или "стовна".

Бардаци (кондири) су често били украс у кући са посебном карактеристиком да се грлић завршава са чашицом. Врло лепо украшен свадбени кондир коришћен је за позивање сватова када се неко жени или удаје. За ракију су још коришћене пљоске и ибрици.

along with adding a certain amount of water. That procedure is primitive and was applied in the 19th century. With the beginning of the 20th century handmade gadgets were used for grinding the soil. Today the use of electrical devices makes it possible for the procedure to be improved.

The objects were shaped on "nožno kolo" and then glazed into yellow, green and brown and for „engobiranje“ white clay was used. Glazed pieces used to be baked in special ovens „vurnja“. Today the process of baking is done in electrical furnaces.

The pottery in Pirot was very productive. There used to be manufactured over 70 types of pots of different shapes and purposes.

Oily clay served for making convex pots and for those which had to be resistant to high temperatures fatless clay was used.

The craft got its name after "grne", a pot used for cooking food on the open hearth. Apart from "grne", they also used "đuveč" or „đuvečarka“, (pan for making stew), then a little pot for yogurt, "grnajče" also called „brde“ (a coffee cup), bowls and plates.

The Pirot potters were sometimes referred to as „testidžija“ because they manufactured „testija“ or „stovna“ (a kind of pot in which water was kept in) which was considered to be the most significant pot for everyday life.

Goblet or pitcher has the neck which ends with a small glass used to be a kind of decoration in a household. Nicely ornamented wedding goblet was used in the ceremony of inviting wedding guests. Flask or copper (narrow-necked vessel with a cover) served as a brandypot.

Бокал

Ђувеч

Бокал за вино

Ибрик

Тестија

There were not so many kinds of winepots as there were various brandypots. Small pitchers were used for storing either water or wine. "Shepherd", solely storing wine and collecting "merka", (three litres) was a kind of a pitcher with a wide half-covered opening, so called funnel, in the upper part of the pot.

The objects of cultural significance, icon lamp, were manufactured with particular devotion. The potters also manufactured "panica" (bowl for holly water), used for blessing the water, "svetovod" as well as "chirak", (candlestick).

The potters created the pieces of pottery which were used in households (funnels, lids for brandy stills, watering places for poultry).

They also made toys, whistles, pipes, then various craft-helping devices (small pickax used for decorating the pieces of pottery), and lots of other various pottery products.

All these pieces of pottery which used to be purchased at the fairs held all over Serbia are characterized by harmonious colours (yellow, green, brown) and decorated with different kinds of ornaments by engraving the circles, winding lines, vines, by sticking on the ornaments with applied rosettes, floral and snakelike ornaments, drawn flowers and other motifs. The pots of anthropomorphic and zoomorphic forms are of exceptional value. The potters from Pirot used to shape figural ceramics thus emphasizing the main characteristics of the person (with females those were clothes and extremely slim waist and with males beard, moustaches and arms).

Посуде за вино нису тако разноврсне, као за ракију. Мали бокали користили су се за вино и воду. Искључиво за вино тзв. "шепендери" су бокали са великим полузатвореним отвором - левком у горњем делу посуде. Сакупљају три литра, такозвана мерка.

Предмети култног карактера, кандила, израђивани су са особитом пажњом. Правили су још посуде за свету водицу такозвана "паница за водосвећење" (световод), па свећњаци (чираци).

Грнчари су правили и предмете који су се користили у домаћинству (левак, поклопац за казан, појило за живину).

За личну употребу (дечије играчке, пиштаљке, луле), занатска помагала (будуче за шарање посу-да бојом), и још много других разноврсних грнчарских производа.

Сви побројани грнчарски предмети раније су куповани на сеоским саборима или на вашарима по целој Србији.

Сви ови предмети одликују се складним бојама (жута, зелена, мрка) и украшавани су разним врстама украса: урезивањем кругова, цик-цак линија, лозица, налепљивањем украса аплицираним розетама, вегетабилним и змијоликим украсима, цртаним цветовима и другим мотивима. Посебну карактеристику чине судови антропоморфних и зооморфних форми. Пиротски грнчари су обликовали фигуралну керамику са нагласком на најкарактеристичније особине lika (на женским - одећу и изразито танак струк, на

Кондир

Пљоска

Котлајка